

in situacije, medosebne odnose, družinski svet, življenjski tok...).

Prek številnih ekskurzov in prilog učinkovito poudari znanstvene poglede različnih avtorjev (Husserla, Schutzta, Habermasa, Argylea, Ottomayerja), s Kurosavovim Rašamonom pa nemoč v doseganju "skupne resnice dogodka" zaradi vpletenosti subjekta (ali opazovalca) in njegove navezanosti na neko temo. To svojevrstno načelo nedoločenosti avtorica priznava tudi, ko v poglavju o spolnih razlikah citira Hellerjevo in se pod izjavo podpiše tudi sama: "Zavedam se, da moja teorija odseva mojo ženskost tudi v izbiri argumentov. Moje zanimanje za vsakodnevno življenje, za 'vodenje življenja', za človeške potrebe - tudi to je izraz mojega življenja, odkrit izraz moje ženskosti" (str. 228).

Ko bralca že seznanijo z osnovami za razumevanje temeljev vsakdanjega sveta, pomenom dogodkov, njihovo pomenljivostjo, temami, transpersonalnim ozadjem in življenjskimi situacijami, preide na psihologijo medosebnih odnosov, predvsem intimnih. To pa je že uvod v analizo ključnih problemskih področij vsakdanjega življenja, življenjskih kriz in stresov (ki jih po Buchholzu definira kot mesto loma med posameznikom in okoljem). Pri tem ima vodilno mesto družina kot psihosocialni sistem in kot osnovna institucija zasebnega življenja, v svetu katere potekajo temeljni procesi vzpostavitve vrednostnih predstav, definicij realnosti, povezanosti in avtonomije družinskih članov, ki ta svet konstruirajo in v njem živijo. Iz družine, kot pravi Uletova, izhajajo tudi spolne razlike in tradicionalna delitev na "čustveno" žensko in "razumskega" moškega.

Svojo razpravo sklene z obravnavo (post)moderne subjekta v postindustrijski družbi oziroma paradoksom sočasne individualizacije in izgube individua. Pri tem sooči teoretike kritične teori-

je družbe (Marcuseja, Adorna) in francoske strukturaliste (Foucaulta, Lacana) oziroma zagovornike poststrukturalističnega koncepta subjekta, ki po avtoričinem mnenju upravičeno opozarjajo na "strukturalne, več ali manj nezavedne prepreke na poti k družbenemu individu" (str. 247).

Psihologija vsakdanjega življenja je namenjena predvsem strokovni javnosti, lahko pa je zanimivo branje prav za vse, ki smo se že soočili z dilemami vsakdanjosti, jih interpretirali in se nanje odzvali.

Jana Urh

Roland Barthes

CAMERA LUCIDA: ZAPISI O FOTOGRAFIJI (La chambre claire: note sur la photographie)

Studia Humanitatis, ŠKUC
FF; Ljubljana; 1992;
125 strani; 1575 SIT.

STUDIUM IN PUNCTUM

Na posamezno, posebno, vselej partikularno fotografijo zale-

pljen referent odkriva njeno edinstveno, tавтоloško značilnost: da s tem, ko zrem fotografijo, pravzaprav zrem vanj, v vanj, podobo, osebo; nikoli v Fotografijo kot tako. Prav ta neopazna, "dokumentarna", "posredniška" vloga, navidez zgolj sredstvo za izražanje vsebine na njej, samozanikanje fotografije na račun upodobljenega, odkriva njeno pravo moč, enkratno izrazno sposobnost, ki je ne more doseči noben drug medij. Toda ali je mar res le "suverena naključnost", "absolutno posamično", "ujeti izgubljeni trenutek"? Zgolj "odraz" realnosti, metodološko nevtralna in najbolj kredibilna reprodukcija minulega dejstva?

Ravno nasprotno: že sam akt, avantura prezentacije nosi s seboj povsem jasno, nedvoumno konotacijo tistega, ki je usmerjal in uteril svoj objektiv na točno določen cilj v točno določenima trenutku in kraju, ki je z usodnim *klikom* "nekaj storil" z vsem tem. Četudi se fotografija diči z avro objektivnosti, čeprav ima pretenzije dokaza, je predvsem pokaz tega, kar (se) ima za dokaz; ni denotirano "dejstvo kot tako", emanacija "stvari na sebi", pač pa prav ovrednoten, simbolno nastavljen in prepoznan konstrukt, "tako in tako kot dejstvo".

Drugače povedano: ni "posnetek", ampak "osnutek" sveta; niti ni "posledica" resničnosti, ampak to šele ustvarja, prilagaja, jo osmisli. Navidez neprizadeto pokaže ravno na nekaj; "objektivno" pokaže na povsem subjektivno doživljanje motiva; "nepripransko" slika s točno določene strani točno določeno stran; kot po naključju ujame vnaprej premišljeno ali hipno zasačeno vsebino; itn.... Fotografija torej proizvaja svojega referenta, svoj "naključni" indic.

Vztrajanje na kontingentnosti, bojevitvo zagovarjanje slučajnih gest in dogodij je vselej problematično, če ne že kar obsceno početje. Na fotografovem filmu tako ni zabeležen šop nepoveza-

nih trenutkov, prostih vsakršne zveze, predidej, predsodkov ali interesov. Fotografije so njegovo videnje, razumevanje resničnosti in njegov aktivni element njene- ga sooblikovanja. Skozi luknjico vidi le on sam, in drugega zapazi zgolj skozi "svoj" kod Drugega. Vsakršen (foto)strel leti "od nekoga", in četudi dojemamo tega "nekoga" le kot poslušnega instrumenta želje "subjekta izjavljanja", je odločilen prav njegov poseg. Nikakršne naključnosti ni v tem, še manj "nepriistranske", "čiste" slike dejanskosti. Prej kot potrditel Realnosti je fotografija utrditev ene od mnogih realnosti, njena neposredna inscenacija.

Odtod njen subverzivni potencial: ne prezentira namreč nečesa, kar je (bilo) zanimivo, pač pa ga šele sam akt fotografiranja in njegova na papir spravljena sled pokazeta kot nekaj, kar je vredno pozornosti. Tu se nahaja moč "nekega drugega smisla" in "smisla nekega Drugega", ne pa dobesednega smisla, ki (se) "prišepetuje" (izraz je Barthesov), nas napeljuje k mišljenju, poantira. Fotografija je tako tudi emanacija nekoga, fotografa - in ne le nečesa; in vendar je prav to nekaj, "to-je-bilo" kot noem Fotografije tisto, kar je prek njega - "ta-je-bil" - doseglo gledalca fotografije, "mene". Recipientu pa še tako navidez nevtralnno dejstvo sproži nekontroliran simbolni plaz pomenov. Fotografija tako potrdi, "da je tisto, kar gledam, res bilo" - a za nekoga Drugega, opremljenega s svojo lastno, intimno zgodbo (o njej).

Tudi skozi takšno optiko lahko dojamemo Barthesovo ločevanje med *studium* in *punctum*, med poljem površnega, omikanega zanimanja, med tem, kar mi je "všeč", in nepričakovano črto, ki tega včasih prečka, ki gledalca "prešine", ki sodi k "rad imeti". Prvi je klasična informacija, "družbeno-zgodovinski kontekst" podobe, ki zbuja vljuden

interes; je področje brezbrizne želje, raztresene pozornosti, fotografova pripoved, njegova očitna namera, njegov kod, ki duši gledalčevo recepcijo, ji ne da spregovoriti. Drugi pa je stalni izziv, nesimbolizabilni drobec sredi prvega, ki ga (z)moti v njegovi samozadostni urejenosti, zaveza, ki predre njegovo nedvoumno konotativno posredovanost, zanemari njegovo krinko objektivnega. Kot tisto, ki me zbode, predružači branje *studiuma*, četudi obroben, navidez nepomemben košček motiva napolni vso fotografijo - kot "negiben in ljubek" ima izredno ekspanzijsko silo, je detonator, ki se ne zmeni za prejšnjo - z mukami večšine doseženo - pomenko prepojenost.

Kontingenca je vselej drugje, kot jo pričakujemo, skušamo ujeti (v objektiv), kot jo naznamimo ali napovemo. *Punctum* je tisto, kar uide fotografu, njegovemu profesionalno izostrenemu ali amatersko neposrednemu namenu, je tisti "nameček", "pritiklina", ki zbeži njegovi intenci, "topi smisel" (kot mu pravi Barthes na nekem drugem mestu), ki se pne neodvisno, ven iz kulture, rituala, vednosti. *Studiuma*. Indiferenten, povsem partikularno izbran detajl, ki je vedno na fotografiji, čeprav izven predočnega motiva, je kavelj, štrlina, na katero se obešajo partikularne fantazme. Je vselej tisto, kar fotografiji dodajam, kar pa je že vedno na njej; "že-obstoječi", a vseeno "moj" konstrukt, s katerim subvertiram navzočo zgodbo. Zato je dajati zgled za *punctum* na nek način "predajati se", pomeni iskanje in najdevanje lastnih mitskih imaginarijev, bolj ali manj nasilno simboliziranje (okoli) rane Realnega. Pričujoča knjižica z avtorjevimi interpretacijami fotografij je dober zgled za to.

Mitja Velikonja

Lester Brown et al.

ZEMLJA 1993: Poročilo inštituta World- watch o prizadevanjih za okolju prijazno družbo

GO-13, Uvajanje ekoloških programov, Bohinj 1993
306 strani

V slovenščini smo dobili prevod desetega zbornika, ki ga je inštitut Worldwatch objavil januarja letos pod naslovom *State of the World*. Prevod, naslovljen *Zemlja 1993*, je izšel v nakladi 2.000 izvodov nekaj dni pred dnevom Zemlje 22. aprilom. Izšel je torej v manj kot treh mesecih po izidu ameriškega izvornika. Zahvala za tak prevajalsko-izdajateljski podvig gre podjetnosti bohinjске založbe GO-13, UVAJANJE EKOLOŠKIH PROGRAMOV. Knjigo je izdala pod pokroviteljstvom Ministrstva za okolje in prostor RS in s pomočjo številnih sponzorjev.

Zborniki *State of the World* so v svetu postali zelo popularni, predvsem med strokovnjaki, politiki in v vse širšem krogu ekoloških aktivistov in drugih, ki se začenjajo zavedati pomena zdrave-